

múzeumban a képeket. A *Tükörreflexben* jelenik meg legerősebben ez a mondanivaló, ahol a fotós a legnyomorúságosabbak, legszegényebbek otthonába látogat. „Az élet sűrűjében járt az imént. Ez volt a kellős közepe. Unta. Mintha csak egy galériában járt volna, képek, festékszag és megint csak képek mindenütt. Az alkotás közepe. Az ember hozzászokik a művészethez.” A fotós később találkozik egy szerencsétlen és kilátástalan sorsú lánnyal is, és felhívja magához, hogy lefotózza. „Fordulj, ezt mondta inkább, hűvös szakértelemmel. Most a tarkóját fotózta. Ahová kivégzésekkor a golyót lövik. Ahonnan a pacsuli párolgott szerte-szét. Ahonnan a lány copfja elindult, vastag, barna kötél... ahol az álmai mögött egy ember lakik, aki-

nek valószínűleg van neve is. Eltette a vakut, és filmet cserélt. A nyomor ellenben ismeretlen. Titokzatos és izgató. Meg akarta örökíteni. Fixírben áztatni, nagyítani, addig, amíg még valamennyire felismerhetőek ugyan a formák, de az arc valódi, emberi vonásai már kioldva, a maguk szétesettségükben tűnnek elő.”

A novellák, épp mint a bennük szereplő fotósok, próbálják hibátlan kompozícióban megörökíteni a városi és vidéki lakosok nyomorát, kiúttalan helyzetüket, különös találkozásait és szomorú elválásait. A siker pedig nem marad el: ezek az elbeszélések nemcsak ügyes próbálkozások, de valóban megragadják a különböző generációk magányát, útkeresését, tragédiáit.

STURM LÁSZLÓ

Csillag Lajos: Túlsó part

FISZ, 2018

„És most írt egy *Jézus ízesítésű* verset.” Csokrot lehetne kötni a regény hasonlóan meglepő mondataiból. És nemcsak a mondatok hatásosak, hanem pergők a párbeszéd, a jelenetelés. Összefogott, mégis szétágazó a motívumháló. És a fentihez hasonló mondatok legalább felerészt azért jók, mivel megfelelő előkészítést tetőznek be. Itt például az ízesítés ilyen fölvezetést kap: „utálja a dinnyét. De a dinnye ízesítésű dolgokat imádja. Nem eszi meg az epret sem, de az epres rágót meg az epres joghurtot igen.” Jézus többször is előjön (persze). A közvetlen előzmények között így (a szerzőt dicséri, hogy talán ez a legdurvább rész: vagyis nem viszi különben túlzásba a trágár kiszólásokat): „Egyébként Jézusról írtam verset idefelé jövet – válaszolja. [...] Ez eléggé hülyén hangzik – jegyzem meg. – Szerintem hagyni kéne Jézust a picsába. – Hagyom, persze, csak úgy éreztem, hogy nekem is kell egy. Tudod, ez olyan, mint amikor Fifiék meglátnak valamit az Avon-katalógusban.”

A fiatal felföldi író első kötete igen biztató. Vagy inkább érett mű. Mert kérdés, hogy ezt miként lehet folytatni. Persze a szakmai tudás és az életanyag könnyen elhozhatja a méltó folytatást, de az életézésről körülbelül mindent elmondott a szerző. Nihilizmus röviden az életézés neve, de ez így már régmódián hangzik. Pedig erről van szó, de ez a jelenkori, lazán Közép-Európához, ott is az ifjúsághoz

kötött változat. Csehszlovákiai születésről beszél az elbeszélő, ottani egykori forradalomról, de a cselekmény szinte bárhol játszódhatna az európai kultúrkörben, ahogy egyes becenevek is jelzik (például: Greg). Egy gimnáziumi osztály néhány tagja áll a középpontban, egy sörözéssel ellógott délelőtt, egy korábbi kirándulás felidézése, a (funkciójukat veszített) családok és a környezet szeletei.

A szereplők elbeszélését halljuk, az ő szempontjukból látjuk a dolgokat. Felváltva kap hangot a két osztálytárs: Imola és a többek között a kezdő és záró részt is elbeszélő fiú. Élénk a szellemük, jó a humoruk, meglepően műveltek (főleg annak fényében, hogy állítólag nem szeretnek olvasni), de teljes a távlatlanság.

Visszatérő meglátás a szinte mindent és mindenkit érintő halottság: „Arra ébredtem, hogy mindenki halott körülöttem. Reggel, amikor lementem a konyhába, és megláttam anyám arcát, majdnem felsikítottam. Olyan volt, mintha viaszba mártották volna. Aztán ugyanezt láttam a buszon is: élettelen viaszbábukat sorokba rendezve.” (Azért felbukkan két-három ember, aki valamiért élőnek tűnik.) Imola állandó érdeklődése a hajléktalanok iránt talán annak szól, hogy a gyökértelességet és a vegetálást érzi a kendőzetlen valóságnak. Minden mindegy, minden és mindenki fölösleges melléktermék. Az „amigdala”, vagyis az érzelmeket irá-

nyító agyi rész elcsökevényesedik, legalábbis így gyanítja Imola.

A munka sem kiút, sőt inkább végleges bele-szövődés a monoton ismétlődésbe. Ez három szereplő kapcsán is megfogalmazódik. Imolánál: „Az egyik bioszórán a tanár megkérdezte Imolát, mit szól ahhoz, hogy miután leérettségizett, azon túl mindennap ugyanazt a dolgot kell majd csinálnia. Mármint melóznia, pénzt keresnie, napi nyolc órában.” A végén talán tömeggyilkossá váló Gregnél: „Apám is azt végezte, nekem meg... tényleg fogalmam sincs, hová mehetnék. – Nem is érdekel? – Nem tudom – válaszolja zavartan. – Szerintem tök mindegy.” A fiú elbeszélő apja forradalmár volt, majd vállalkozóvá lett: „Feleslegessé vált. Én pedig nem tudok mit kezdeni a feleslegessé vált forradalmárokkal, ahogyan – gondolom – senki sem ezen a bolygón. Ezt apámnak is tudnia kellett előre. [...] Elképzelem, ahogy néhány év múlva én is ezt csinálom majd. Nemsokára felesleges leszek én is, ráadásul úgy, hogy előtte nem voltam forradalmár. Az én sorsom még apáménál is rosszabb.” Azért lenne igény legalább valami forradalompótléokra. Imola él is vele: „Jólesik azt mondani az embereknek, hogy kapják be. Ennyit a lázadásról.”

A kötet humoráról további fogalmat ad a következő, ugyancsak a pályaválasztást tárgyaló beszélgetés anya és lánya között: „De azért jó lenne, ha elmondánád, miért lógtál el a suliból. – Nem volt rá semmi okom – felelem. – Csak éppen a punk korszakomat élem. – Akkor jó, megnyugodtam. Már azt hittem, ügyvéd lesz belőled, vagy orvos. – Á, nem – csóválom meg a fejem, miközben az öngyújtóval játszom. – Azt hiszem, túlságosan telített az a szakma. – Akkor biztosan más terveid vannak – mondja, és elnyomja a csikket a csészében, majd ugyanazzal a mozdulattal újabb szálát vesz ki a dobozból. – Arra gondoltam, hogy kezdetnek szemeteskukákat borogtatnék, felgújthatnék néhány autót, összeverhetnék pár hajléktalant, vagy felrobbanthatnék egy postát – feleltem. – Nem hangzik rosszul – mondja anyám. – De azt hiszem, ez a szakma is túlságosan telítve van. – Aha – bólogatok. – Viszont ebben biztosan jó lennének. – Elhiszem – bólogat ő is. – Én is piszok jó lennének benne. Azért irtó büszke vagyok, hogy már most tudod, mit szeretnél csinálni.”

Az alkotásnak mintha lenne még némi patinája. Az emlegetett költők és írók részben ki is rajzol-

ják a modern kiábrándulás útját. A középkorét Villon, a romantikáét Byron és Hölderlin (a „Csak jel vagyunk, mögötte semmi” kezdetű versével), majd Sartre jön a még az apák nemzedékét talán megérintő egzisztencializmussal. *A Mester és Margarita* mint kedvenc említettik, de inkább azzal a várakozással, hogy legalább az ördög jöjjön el („milyen jó volna, nem? Ha egyszer csak itt is megjelenne az ördög, és mehetnénk boszorkánynak a bűdös francba”). A Vöröspulóver ragadványnevű lány verseket ír, és ez ad neki némi többletet: „mindig is több leszálam: neki velem ellentétben van mit mondania, így esélye is arra, hogy valami jelentőset alkosson az életben. De végül majd mindketten ugyanúgy eltűnünk a rohadt nagy jelentéktelenségünkkel, csak éppen Vöröspulóver még előtte *megpróbálja*.”

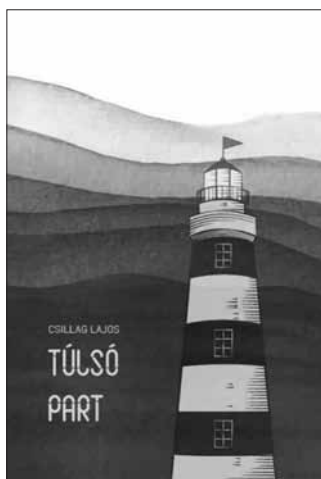
Valakinek nem érdemes megpróbálni. Valószínűleg Imola, aki eszerint szintén próbálkozott a költészettel, képzelet el, mit gondolhat róla az anyja: „Aztán felhagy a versírással, mert rájön, ahhoz, hogy jók legyenek a versei, bele kellene halnia. Ő viszont képtelen belehalni, mert eleve nem érzi azt, hogy egyáltalán élne.” Imola a költészetről áttér a

regényre („mert rájön arra is, hogy az írók műveik által próbálnak meg újjászületni”), az utolsó fejezet elvileg Imola regényének a részlete.

Kulcsszerepet kap az egykori vízparti osztálykirándulás. Éjszaka többen át akarnak úszni a tülparti világítótoronyba. Nem úsznak át. Vagy átúsznak végül? Nem egyértelmű ez sem. Az utóbbi esetben viszont zárva találják, és jelentéktelenné válik ez a homályos esély is. A két part mint két fenyegető fogsor akarja elnyelni a

vízben lévőket. De valami mégis történt: „Megfordultam, és elkezdtem vissza, a világítótorony árnyéka felé úszni. Talán mégiscsak megszűntem létezni egy kis időre ebben az univerzumban.” Esélyt jelenthet a túlsó part, de ha nem a túlsó part, akkor maga az a felismerés, hogy át lehetne jutni oda. Hogy egyáltalán lehetséges a cél, a választás.

Milyen vége lehet ilyen sajtóan jelenidejű könyvnek? Éppolyan bizonytalan, mint amilyen bizonytalanok az egyes események (például a tülpartra jutás megtörténte) meg az, hogy a gondosan kidolgozott motívumháló mutat-e valamire vagy csak önmaga ürességére. Szükségszerűen oldódnak el a valóság körvonalai a reálist, a képzeletet, az irodalmat és a mindenfelől áradó képek sugallatait egybekeverő emberben, leginkább az eleve

ebbe belenőtt fiatalokban. Például az egyes szereplők „szuperképességei” ilyen divatos filmekre, könyvekre egyaránt hajazó, de valójában is értelmezhető – végül szintén sehová sem vezető – tulajdonságok.

A regényben íródo regényben lemészárolja az egyik osztálytárs (Imola vagy Greg?) az osztályt. De lehet, hogy a valóságban is megtörténik aztán? A túlélő pedig megőrül. Lehet a vég: gyilkos téboly és magába roskadó őrület és irodalom.

Az ölés és az ölelés tűnik a két járható útnak. Sikerül nem szokványos összekötésük: „A városból kifelé menet meglátok egy kivilágított reklámtáblát [...] Az áll rajta, »Öljetek meg!«, és egy öltönyös fickó kétségbeesett arccal bámul vissza róla a szemlélőre. [...] Mire újra felnézek, épp a tábla mellett ha-

ladunk el. A fickó ábrázata közelebről már nem is olyan kétségbeesett, és mintha a felirat is más lenne. »Öljetek meg!«, hát persze.” Rejtettebben is összekapcsolódik a kettő. Greg, aki végül – talán – gyilkol, a kiránduláson még a másik utat járja: „akárki jött szembe vele, azt átölelte”. Mivel az ölelés nem adatik meg (amigdala-hiány?), marad az ölés.

Hány korban végződtek már így a regények! Nálunk legutóbb Csengey Dénes *Találkozások az anygallal*-ja és Konrád György *A látogatója* között. Számot vet ezzel önmagában a *Tűlsó part* ügyeletes elbeszélője is. De mit csináljon:

„– Ez egy baromi sablonos helyzet – mondom ki hangosan. Mindig az lesz, valahányszor csak újra és újra megisméltődik az egész.”

UGHY MIKLÓS, *Gergelytánc (Boldog szomorú rajz)*, 2007; Lovas (*Mindjárt megpukkadok*), 2006

Kedves Olvasóink!

A Kortárs folyóirat aktuális száma az Írók Boltjában, valamint az ország fontosabb, nagyobb újságosainál minden hónapban kapható.

Az alábbi helyeken biztosan hozzájuthat:

BUDAPEST II. kerület • Széll Kálmán téri metróállomás • Budagyöngye, újságos, Szilágyi Erzsébet fasor 121. • **III. kerület** • Flórián üzletközpont, újságos • **IV. kerület** • Újpest Központ metróállomás, újságos • **V. kerület** • Kálvin téri metróállomás, újságos • Városház utca 3–5., újságos • Váci utca 10., újságos • **VI. kerület** • Nyugati téri aluljáró, újságárus • **VII. kerület** • Blaha Lujza téri aluljáró, újságárus • **IX. kerület** • Határ úti metrómegálló, újságárus • **X. kerület** • Árkád bevásárlóközpont, Örs Vezér tér 25/A • **XI. kerület** • Allee bevásárlóközpont, Október 23. utca 6–10. • **XII. kerület** • Déli pályaudvar metrómegálló, újságos • Hegyvidék Bevásárlóközpont, Apor Vilmos tér 11–12. • MOM Park, újságos, Alkotás utca 53. • **XIV. kerület** • Sugár bevásárlóközpont, újságárus, Örs vezér tér • **XV. kerület** • Pólus bevásárlóközpont, újságárus, Szentmihályi utca 131. • **DEBRECEN** • Cora, újságos, Kishatár utca • Csapó utca 100., újságárus • Fórum Debrecen, újságos, Csapó utca 30. • **EGER** • Széchenyi út 20. újságárus • **GYŐR** • Révai Miklós utca 4–6., újságárus • Vásárcsarnok, újságárus, Herman Ottó utca 25. • Győr Plaza, újságárus, Vasvári Pál utca 1/A • **GYULA** • Béke sugárút 12., újságárus • **KAPOSVÁR** • Fő utca 23., újságárus • **KECSKEMÉT** • Március 15. utca 15., trafik • **MISKOLC** • Szinva Park bevásárlóközpont, újságárus, Bajcsy Zsilinszky út 2–4. • **NYÍREGYHÁZA** • Korzó bevásárlóközpont, újságárus, Nagy Imre tér 1. • **PÉCS** • Árkád bevásárlóközpont, újságárus, Bajcsy út 11. • **SOPRON** • Széchenyi tér 13., újságárus • **SEGED** • Dugonics tér 1., újságárus • Árkád bevásárlóközpont, újságárus, Londoni körút 3. • **SZÉKESFEHÉRVÁR** • Alba Plaza, újságárus, Palotai út 1. • **SZOLNOK** • Pelikán bevásárlóközpont, újságos, Ady Endre utca 15. • **SZOMBATHELY** • MÁV állomás, újságárus • **TATABÁNYA** • Győri út 3., újságárus • **VÁC** • Káptalan utca 3., újságárus • **VESZPRÉM** • Kossuth utca 1., újságárus